క్రమచీకటి పడేవేళ!

ఎడతెరిపిలేని ముసురుతో నీళ్ళు కారుతోంది లోకం. ఊరికి సమీఫంగా వచ్చిన కుటుంబయ్య దూరంనుంచి వీధి దీపాలు చూసి నీరసాన్ని విదిలించుకుని నడకవేగం హెచ్చించాడు. కాలు వేసి తీసినచోటల్లా గుంటడు నీళ్ళూరుతూ నేలంతా బురదమయంగా వుంది.

చినుకులు ధాటీగా పడుతూ వాన ఎక్కువయ్యే సూచనలు కన్పించాయి. రయ్‌మంటూ వీచిన ఈదురుగాలికి ఆపాద మస్తకం వణికిపోయాడు కుటుంబయ్య. తడి తుండుగుడ్డ తీసి నీళ్ళు పిండి మొహం తుడుచుకున్నాడు.

గాలి ఎడాపెడా హోరుమంటూ వీచింది. గంటస్థంభం గంటలు గణగణ మోగాయి.

ఆశతో చుట్టుపట్ల చూశాడు కుటుంబయ్య.

కాస్త దూరంలోనే ఏదో గుడి కన్పించింది.

పంచ ఎగబట్టుకుని చెరువు గట్టుమీద బురద తొక్కుకుంటూ గుడికేసి నడిచాడు. వాననీళ్ళు చేరిన గుంటలో కాళ్ళు కడుక్కొని మండపం మీదికి వెళ్ళాడు.

శివాలయం వూరికి కొంచెం దూరంగానే వుంది. మండపం మీదనుంచి చూస్తోంటే గొడ్లపాకలూ — ఇంకా దూరంగా లోగిళ్ళూ కన్పిస్తున్నాయి.

ఎక్కడికీ వెళ్ళబుద్ధికాని కుటుంబయ్య మండపంమీదే నించున్నాడు. శరీరం నీరసంతో తూలుతోంది. మనస్సు క్షణక్షణానికీ బండబారుతోంది.

బాగా చీకటి పడింది.

ముప్పాళ రంగనాయకమ్మ

మబ్బులు దట్టంగా కమ్ముకున్నాయి. ఉన్నట్టుండి గాలీ వానా ఉద్ధృతంఅయ్యాయి. భోరున కుంభవృష్టి కురవసాగింది. దక్షిణంవేపునుంచి జల్లు ఈడ్చి ఈడ్చి కొడుతోంది. మండపంలో మూడొంతులు తడిసి పోతోంది.

నిశ్చలంగా నించున్న కుటుంబయ్య ముద్దముద్దయ్యాడు. రెండడుగులు వేసి నంది చాటుకి తప్పుకున్నాడు.

కాళ్ళు దగ్గిరికి తీసుకుని ముడిచిపెట్టుకుని కూర్చున్నాడు. అసలే మసిగుడ్డలా వున్న పంచె బురద చిందులతో అసహ్యం కల్గిస్తోంది. బురదలో నానినాని ఒరిసి పోయిన పాదాలు చల్లగాలికి భగభగ మండుతున్నాయి.

మంచుకన్న చల్లగా — నిట్టూర్చాడు కుటుంబయ్య. ఒక్క నెలరోజులక్రిందట —

కంట్రాక్టర్ కుటుంబయ్య - లక్షాధికారి! బి. ఏ. చదువుతోన్న కొడుకూ - వేడీ వెచ్చా చూసే భార్యా-చుట్టాలూ స్నేహితులూ - నౌకర్లూ చాకర్లూ - పదిమందిలోనూ ఫలానా అన్న పలుకుబడీ - అతిశయం పుష్కలంగా - వుండేవి.

ఇప్పుడు - ఈ క్షణం...కుటుంబయ్య ఎవరు? ఎక్కడున్నాడు? ఎండకి ఎండుతూ వానకి తడుస్తూ - భార్యా బిడ్డల్నీ అప్పుల్నీ వదిలేసుకుని - ఆత్మాభిమానంతో ఇల్లు విడిచి - పరిచితులకు చాటుగా మాటుగా మొహం దాచుకుని - వూళ్ళమీద తిరుగుతోన్న దౌర్భాగ్యుడు! భ్రష్టుడు!

చలించిపోయాడు కుటుంబయ్య.

కళ్ళనిండా నీళ్ళు నిండాయి.

జీవచ్ఛవంలా కూలబడిపోయాడు.

*   *   *

వయస్సు పెరిగి బుద్ధి తెచ్చుకోవాల్సిన ఈడులోకూడా ఆకతాయిగానే తిరిగాడు - కుటుంబం.

సంవత్సరాలకు సంవత్సరాలే బరువు బాధ్యతలు తేలీకుండా దొర్లాయి. చేతికి అందివచ్చే పద్నాలుగేళ్ళ కొడుకూ, కంటిలో పాపలా మసులుకొనే పెళ్ళాం - ఏళ్ళతరబడీ పరాయిచోట వున్నా తన మట్టుకు తను జల్సాగానే గడిపాడు.

ఏదో పండక్కి అత్తవారింటి కెళ్ళిన కుటుంబం తన ఎదటే కొడుకు మేనమామని ఒక్క అర్ధరూపాయి అడగటం విన్నాడు. వినీవిననట్టు వూరుకున్నాడు.

మేనమామ కాస్త వెటకారం మిళాయించి నవ్వాడు - "విగ్రహం మల్లే మీ అయ్య కనిపించటం లేదట్రా? నన్నడుగుతావేం డబ్బులు?"

రామం మొహమంతా చిట్లించుకుని-" మా అయ్య ఇవ్వలేడని నీకు తెలీదా? నాకు తెలీదా? నీ దగ్గిర వుంటే ఇస్తానను. లేకపోతే లేదు," అంటూ విసురుగా వెళ్ళి పోయాడు.

బావమరిది నవ్వుకి తలతీసేసినట్టయింది కుటుంబానికి. జేబులు తడువుకున్నాడు. రూపాయి దొరికింది. కొడుకు వెనకాబ పరిగెత్తాడు.

ఆ వూపుతోనే పెళ్ళాన్నీ కొడుకునీ తీసుకొచ్చేశాడు.

కాపరం పెట్టాడు.

కడుపులు నిండిన ఆకలి, ఆలోచనల్ని పదు నెక్కించింది. ఆలోచించి ఆలోచించి నరసప్పదగ్గిరికి పరిగెత్తాడు.

"అయ్యా! మీరు నా కేదో దారి చూపించాలి. మా యింటిదాన్నీ పిల్లణ్ణీ తీసుకొచ్చేశాను. ఇకనుంచీ ఏదోపని చూసుకుంటాను. కష్టపడతాను. మొగపుట్టుక పుట్టాను కానా?" అన్నాడు పౌరుషంగా.

నరసప్ప నిజంగా సంతోషించాడు. నమ్మి సలహా అడిగిన కుటుంబానికి మనసంతా పెట్టి దారి చూపించాడు.

"ప్రస్తుతానికి నా కంట్రాక్టుల్లో ఒకటి రెండిస్తాను శ్రద్ధగా చేసుకో. పోనుపోను వాటిల్లోనే కూరుకుపోతావు," అంటూ వుపాయం చెప్పాడు. వ్యాపారంలో సుళువు బళువు లన్నీ చెప్పాడు. మెళుకువలు నేర్పాడు. అప్పటికో వెయ్యి రూపాయలు పెట్టుబడికూడా పెట్టాడు.

పొరుగూళ్ళో ఏటా వానాకాలంలో పొంగుతూ వచ్చే గెడ్డ పొలాలమీదికి ఇసక మేటలు వేస్తూంటుంది. దాని ఆటలు కట్టిస్తూ ఓ సిమ్మెంటుగోడ కట్టేపని తను తీసుకున్నాడు కుటుంబం.

ఆ పనిలో చాలా ఖర్చూ శ్రమా కలిసి వచ్చాయి. పత్రలమీద కుప్పతిప్పలుగా పడివున్న ఇసక పోగుచేయించాడు.

నీళ్ళకి అక్కడి కక్కడే గుంటలు తవ్వించాడు.

సమీపంలోనే వున్న కొండరాళ్ళ బద్దలు కొట్టించి పునాదుల్లోకి తోయించాడు. గోడల పొడుగునా పేర్పించాడు.

పొలంపనులు లేని రోజులు కావటంచేత గోళ్ళుగిల్లుకొంటూ కూర్చున్న పల్లెటూరి కూలీలని చౌకచౌక కూలికి పిలిపించాడు.

సిమ్మెంటూ సున్నం మాత్రం బళ్ళతో తోలించాడు.

రాత్రింబవళ్ళూ పనిచేయించేసి పట్టుమని పదిరోజుల్లో అయిందనిపించేశాడు. ఇంజినీరు శల్యపరీక్షలకి ఆగగలిగేంత పటిష్ఠంగా వుంది గోడ; చేసినపని మెప్పు పొందింది.

ఆ కంట్రాక్టులో రెండువేలకు పైగానే చేతిలో మిగిలింది, "ఆహా! డబ్బు గడించటం యింత తేలికా?" అనుకున్నాడు—కుటుంబం- అన్నిటికన్నా ముందు చేసినపని దేవుడి మొక్కు చెల్లించటం.

"ఒరేయ్. బాబూ! రిక్షాని పిలు, కొబ్బరికాయలబస్తా గుడికి తీసికెళ్ళాలి," అంటూ అజ్ఞ జారీచేశాడు కొడుక్కి.

రామం రిక్షా పిలవటంమాని తండ్రిని ఆక్షేపించాడు — "ఎందుకు నాన్నా? ఇవన్నీ తీసికెళ్ళి వాళ్ళకి అప్పగించటం. దేవుడు ఎక్కడైనా వుంటాడంటారుగదా? ఆ కొబ్బరికాయలు కొట్టటం ఏదో మనింట్లోనే చేసి అడుక్కునేవాళ్ళకి పంచిపెట్టరాదూ? వాళ్ళయినా తింటారు తృప్తిగా."

కుటుంబయ్య విస్తుపోయాడు కొడుకు మాటలకి — "అదేంట్రా ? అలా కమ్యూనిష్టోడిలా మాట్లాడుతున్నావు ? గుళ్ళూ, గోపురాలూ ఎందుకు వెలిశాయి ? అక్కడ మొక్కులు చెల్లించుకుంటే పుణ్యంకాదా ?

"ఏం పుణ్యం - దేవుడికంటూ దోచిపెట్టటమేగానీ — కొబ్బరి హల్వాలూ — లస్కోరావుండలూ ఎవరి కళ్ళల్లో తయారౌతాయో మనకి తెలీదా ? ఆ తినటం కడుపునిండా కూడు లేనివాళ్ళెందుకు తినకూడదు?"

"అదేంటి ? మున్నూటరవై రోజులూ ఆ గుళ్ళని కనిపెట్టుకు వుండేవాళ్ళు తింటే తప్పేంటి ? అయినాగానీ ఎవడుతింటే మనకెందుకులెద్దూ ! దేవుదేతింటాడన్న నమ్మకంతో యిస్తాం దేవుడికే యిస్తున్నామన్న తృప్తితో వుంటాం. అలాంటి వుద్దేశ్యంతోనే మనం యిచ్చినప్పుడు అవి దేవుడికే అందుతాయి దేవుడు ఓ కంట మనల్ని చూడకపోడు."

రామం నోరు మూసుకుని రిక్షాకోసం వెళ్ళాడు. కుటుంబం పెళ్ళాంతో సహా బయల్దేరివెళ్ళి మొక్కు తీర్చేశాడు. "నీదయవల్ల నాకు కలిసిరావాలేగానీ నీమేలు మర్చిపోను భగవంతుడా! చల్లగా చూడు." అని ప్రార్థించాడు. తిరిగివచ్చిన అరబస్తా కొబ్బరిచిప్పలూ మూటకట్టి మళ్ళా రిక్షాలో వేయించింది మంగమ్మ.

ఎగబడుతోన్న ముష్టివాళ్ళనీచిన్నపిల్లల్నీ అదిరిస్తూ ఓచిప్ప చితగ్గొట్టి డబ్బంతలేసి ముక్కలు పంచిపెట్టింది. ఇంటికిరాగానేతల్లితో అన్నాడు రామం - "అమ్మా ! కొబ్బరిచిప్పలన్నీ ముక్కలు చెయ్యవే! అదిగో, బడి ఒదిలిపెట్టారు. చిన్నపిల్లల్ని తీసుకొస్తాను; ఫలహారం పంచిపెడదాం," అంటూ ఉత్సాహం ప్రదర్శించాడు. మంగమ్మ కసిరింది— "చాల్లే! వూరుకో. చిప్పలన్నీ ఎండబెట్టి గానుగ ఆడించుదా మనుకొంటున్నాను. కావాలంటే నువ్వో చిప్ప కొరుక్కుతిను."

"ఛీ! నాకేం వొద్దు," అంటూ బయటికి పోయాడు రామం. కొడుకు వైఖరి చూసి తల్లి సణుక్కొంది—" బాగుంది నాయనా! తండ్రికి కాస్త వివరం తెలిసిందని సంతోషపడుతోంటే ఇక నువ్వు తయారౌతున్నావా దుంబాలా చెయ్యటానికి ?" అనుకొంది.

* * * *

దైవికంగా కలిసివచ్చిన మొదటి కంట్రాక్టుతో కుటుంబయ్య మహోత్సాహంతో వ్యాపారంలోకి దిగాడు. రోడ్డుపని తీసుకున్నాడు - బాగానే మిగిలింది. తూములపని చేయించాడు. ఫర్వాలేదనుకున్నాడు. ధీమాగా తన పేరు మునిసిపాలిటీలో కంట్రాక్టర్‌గా రిజిష్టర్ చేయించుకున్నాడు.

చిన్నాచితకా కంట్రాక్టులు నొల్లుకోసాగడు. ఎడతెరిపిలేని పనులతో వూపిరి పీల్చుకోవటానిక్కూడా ఖాళీలేకుండా వ్యాపారంలో మునిగిపోయాడు. వ్యాపారరహస్యాలన్నీ ఆకళింపుజేసుకున్నాడు. నూటికి నూటరవై పాళ్ళు వ్యాపారస్థుడయ్యాడు.

ఐదారేళ్ళు గిర్రున తిరిగాయి.

కుటుంబం-కుటుంబయ్యగారయ్యాడు.

పాతికవేలు ఖరీదుచేసే డాబా కట్టాడు. కంట్రాక్టర్‌లా గాకుండా యజమానిలాగే కట్టించాడు. పెళ్ళానికి నగలు చేయించాడు. గతమంతా మర్చిపోయి పెళ్ళాం తనని జన్మజన్మాలకూ అంటిపెట్టుకు వుండేలా బంగారంతో మురిపించాడు. కొడుక్కి కావలసినంతా ఖర్చుపెడుతూ కాలేజిలో చదివిస్తున్నాడు. టాక్సీ లెక్కటానికి నామోషీపడి ఒకటోరకం కారు కొన్నాడు.

ఎంత అంతస్తులోనైనా - ఎంత ఐశ్వర్యంలోనైనా మర్చిపోనిది మాత్రం ఒకటి- దేవుడి మొక్కు.

ఏటా పెద్దపెట్టున పెళ్ళంత వేడుకగా సత్యనారాయణ వ్రతం చేయిస్తానని మొక్కుకున్నాడు. అన్నమాట తప్పకుండా ప్రతి ఏటా వ్రతాలు చేశాడు. వ్రతానికి వారం రోజులు ముందునుంచే ఏర్పాట్లు, లగ్ననిర్ణయం - శుభలేఖలు అచ్చొత్తించటం కావలసిన వాళ్ళందర్నీ పిలవటం - పెళ్ళంత హడావుడి!

ఇక వ్రతంనాడు సంబరంమాట చెప్పనక్కర్లేదు. సినిమా పాటలు హోరెత్తించే లౌడ్‌స్పీకర్లు — సినీమా ట్యూన్లు వాయించే బ్యాండుమేళం — ఖంగుమంటూ ఇల్లు ప్రతిధ్వనించే పురోహితుల మంత్రోచ్చారణ - వచ్చేకార్లు - పోయేకార్లు - ఇంటిచుట్టూ ఈగల్లా ముసిరే ముష్టివాళ్ళు - విస్తళ్ళ కోసం ఎగబడే వూరకుక్కలు - అంతా సందడే! ఏకసందడి.

రాత్రి చీకటిపడేవరకూ కొడుకు ఇంటికి చేరకపోవటం తప్పితే వ్రతంనాడు మ రేలోపమూ వుండేది కాదు.

అలాంటి ఆర్భాటాలు ఎన్నో చేశాడు; ఎన్నెన్నో చేశాడు.

"కుటుంబయ్యగారు మహా భక్తుడు."

"ఈ కలియుగంలో ఇలాంటి పుణ్యాత్ముల్ని ఎక్కడ చూస్తాం?"

"కడుపే కైలాసం. ఇల్లే వైకుంఠం అనుకునేవాళ్ళకి దైవభక్తేం వుంటుంది?"

"ఆ భగవంతుణ్ని నమ్మితే వా డెప్పుడూ చల్లగానే చూస్తాడు." ఇత్యాది పొగడ్తలన్నీ విన్నప్పుడు కుటుంబయ్య ముసిముసిగా హుందాగా నవ్వుకునేవాడు.

తను భక్తిపరుడు కాడని ఎవరనగలరు? దేవుడుమాత్రం అనగలడా?

"ఏడుకొండలవాడా! వెంకట్రమణా! శ్రీరామచంద్రా! భద్రాద్రివాసా! మీరంతా చల్లగా చూడాలి. మీ మేలు మర్చిపోను"— ఏరాయి కనపడ్డా ఓదండం పెడుతూనే వుండేవాడు.

దేవుళ్ళంతా కుటుంబయ్య గోడు విన్నారో ఏమో, అనుకోకుండా పెద్ద అవకాశం దొరికింది.

గవర్నమెంటుపని — నదిమీద వంతెన.

అంతపెద్ద కంట్రాక్టు ఎప్పుడూ తీసుకోలేదు. అయినా ఉరకలు వేస్తోన్న వుత్సాహంతో ముందడుగు వేశాడు కుటుంబయ్య.

"అంతా గవర్నమెంటోడిది. కొడితే యిందులోనే కొట్టాలి." అనుకున్నాడు కడుపులో. టెండరు పెట్టాడు-పని రెండు లక్షలకి చేస్తానని.

పోటీవచ్చిన కంట్రాక్టర్లిద్దర్నీ మోమాట పెట్టి- చెరో ఐదువేలూ యిచ్చి చేతి చలవతో పోటీ విరమించుకోమని బ్రతిమిలాడాడు. తన డాబా ప్రభుత్వానికి హామీ చూపించాడు. మొత్తంగా కంట్రాక్టు ఖాయం చేసుకున్నాడు.

ఆ కంట్రాక్టు మీద కుటుంబయ్య బాగా ఆశ పెట్టుకున్నాడు. కుటుంబయ్యమీద సూపర్ వైజర్లుకూడా బాగానే ఆశపెట్టుకున్నారు. అందరి ఆశలూ తీరేలాగ వాళ్ళ జేబులు బరువుచేశాడు కుటుంబయ్య. పని ప్రారంభించాడు. చెక్ — మెషర్ మెంటు జరుగుతోనేవుంది. వర్కు పాసౌతోనే వుంది. రెండు నెలలకి సగంపైగా పని ముగిసింది. పార్ట్ బిల్లుకి అప్లై చేశాడు. సకాలంలో అందలేదు డబ్బు.

పలుకుబడిమీద మళ్ళా కొన్నివేలు వడ్డీలకు తెచ్చాడు. ఆరు నెలలలో దాదాపు పని పూర్తయిం దనిపించాడు. బోసిగా వున్న నదిమీద ముచ్చటగా తయారైంది వంతెన కానీ తన రెండుకళ్ళు పెట్టి వంతెనకేసి ధైర్యంగా చూడలేకపోయాడు ఎప్పుడూ.

వంతుల ప్రకారం తన వాటా దిగమింగి కూర్చున్న ఇంజినీరు కిక్కురుమనకుండా వర్కు పాస్ చేసేస్తాడన్న ధైర్యం మాత్రం ఖచ్చితంగా వుంది. ఆఖర్న చిల్లర మల్లర పనులు చకచకా చేయించసాగాడు. నేడో రేపో నని ఎదురుచూస్తోన్న సమయంలో పిడుగులాంటి వార్త విన్నాడు.

డిపార్టుమెంటు ఇంజనీరు బదిలీ అయిపోయాడు. వాళ్ళకీ వాళ్ళకీ ఏవో గొడవలున్నాయి. ఆ ఇంజనీరుక్కూడా సరిగ్గా తెలీకుండా బదిలీజరిగింది. మరోడు కొత్తగా వచ్చేశాడు. వాడు సాక్షాత్తూ అగ్నిహోత్రుడే.

కుటుంబయ్య కాళ్ళు విరగదొక్కుకున్నాడు. "ఏందారి భగవంతుడా!" అని నెత్తి బాదుకున్నాడు. తెలిసినవాళ్ళందరి దగ్గిరికీ పరుగులెత్తాడు.

"ఎంత అగ్నిహోత్రుడైతే మాత్రం దోసెడునీళ్ళు చిలకరిస్తే చల్లబడకేం చేస్తాడు లేవోయ్!" అన్నాడు నరసప్ప. మొదట్నుంచీ నరసప్ప మాటమీద చాలా నమ్మకం వున్న కుటుంబయ్య ధైర్యం కూడగట్టుకున్నాడు. గుండె నిబ్బరం చేసుకున్నాడు - "దేవుడా! నీదే భారం! ఈ గండం గడిపించావో వెయ్యిన్నూట పదహార్లు నీ దిబ్బెంలో వేస్తాను. తలనీలాలిస్తాను. గౌరీపూజ చేయిస్తాను. నీ గుడి ముందు సంతర్పణ పెట్టిస్తాను. ఏడుకొండలవాడా! వెంకట్రమణా! నీ భక్తుణ్ణి రక్షించు" అంటూ ముడుపు కట్టాడు.

గుండె కాస్త కుదుటపడింది.

నాలుగు బుట్టలనిండా పళ్ళూపలహారాలూ, నేతి డబ్బా- పంచెల చాపూ-ఏవేవో పట్టించుకు బయల్దేరాడు అగ్నిహోత్రంగారి దర్శనానికి.

తీరా అగ్నిహోత్రాన్ని చూస్తే వున్న భయం కాస్తా పోయింది. చిరునవ్వుతో పలకరించా డా వ్యక్తి.

కుటుంబయ్య ఒంగిఒంగి దణ్ణాలెట్టాడు. బహుమతు లిచ్చాడు. "తమరు...రైలు వంతెన తనిఖీ...నేనేనండి బాబూ కంట్రాక్టర్ని. పుట్టెడు పిల్లలు కలోణ్ణి" అంటూ నీళ్ల నమిలాడు.

కంట్రాక్టర్ అతివినయమంతా చిరునవ్వుతోనే పరికించాడు అగ్నిహోత్రం. పళ్ళబుట్ట తీసుకుని మిగతావి పట్టుకు పొమ్మన్నాడు.

"ఇప్పుడు కాదు. ఇవ్వాల్సినప్పుడు ఇద్దువులే అవన్నీ" అన్నాడు. కుటుంబయ్య సంతోషంతో వెర్రివా డయ్యాడు - "బాబూ! తమరు దయచూడాలి. మీ మేలు మర్చిపోను జన్మజన్మలకీ" అంటూ వాగుడు పెంచకుండా జారుకున్నాడు.

* * *

అగ్నిహోత్రం వంతెన తనఖీకి వచ్చాడు...కుటుంబయ్య చేతులు కట్టుకుని వెనకాల నిలబడ్డాడు.

తనిఖీ ప్రారంభించాడు - ఇంజనీరు.

వంతెన పొడుగునా తిరిగిచూశాడు.

ఏడెనిమిది చోట్ల సిమెంటు పెచ్చులు వూడదీయించాడు టెస్ట్ కి పంపించాడు,

దిమ్మలు బద్దలు కొట్టించి ఇనపకమ్మీలు బయటపెట్టాడు. కొలతలు తీశాడు. వస్తువుల నాణ్యం చూశాడు.

వంతెనంతా ఎక్కడికక్కడ రంధ్రాలు పెట్టాడు.

చిట్టచివరికి బండారం బయట పడింది. సగానికిసగం మోసం జరిగింది. టెండర్ లో ఒప్పుకున్న దొకటీ! చేసింది ఒకటీ! — తక్కువ సిమ్మెంటు! చౌకబారు యిసక! చౌకబారు కాంక్రీటు! చౌకబారు సున్నం!

"ఏమయ్యా, ఏమి టీదీ?" నిప్పులు కురిపించాడు ఇంజనీరు.

"............"

"రైలువంతెన కట్టావా? బొమ్మరిల్లు కట్టావా?"

అంతా చౌక చౌక! ఇనపకమ్మీల మధ్య వుండకూడని ఖాళీ. ఉపయోగించినవన్నీ అల్పమైన వస్తువులు. తక్కువతక్కువ కొలతలు! అంతా దగా! మోసం!

ఉగ్రుడయ్యాడు అగ్నిహోత్రం.

గజగజ లాడాడు కుటుంబయ్య.

చేతులు నలుపుకుంటూ నిలబడ్డాడు కుటుంబయ్య.

"బుద్ధి లేదటయ్యా! ఎవడబ్బ సొమ్ము దిగమింగుదా మనుకున్నావ్? లక్షలాది ప్రజలు ప్రయాణాలు చేసే రైలువంతెన ఇసుక పర్రతో పని జరిపిస్తావా? నీ కిచ్చే రెండు లక్షలూ ఎందుకు? లంచాలు గుప్పటానికా? నీ ఖజానా నింపుకోటానికా?

హఠాత్తుగా వంతెన కూలి ఏ రైలుబండో నదిలో మునిగి - ప్రజలు బలవంతపు చావు చస్తే ఆ పాపం ఎవరిది? ఎవరిదయా? ఇలాచూడు. నీది! లేకపోతే నాది. తెలిసిందా?"

కిక్కురు మనకుండా తలదించేసుకు నించున్నాడు కుటుంబయ్య - ఇంజినీరు భరించలేని కోపంతో నిప్పులు కక్కాడు -

"ఈ వంతెన అనుకున్న బరువుకి ఆగదు. ఈ వర్కు పాసవ్వటానికి ఎంతమాత్రం వీల్లేదు. కూలదోయించి తిరిగి కట్టాల్సిందే. పునాదులతో సహా మళ్ళా జరిపించు; అంత వరకూ నీకు పేమెంటు లేదు.

ప్రభుత్వాన్ని ఇంత ఘోరంగా మోసంచేసే నువ్వు గొప్ప కంట్రాక్టర్‌వా? నీమీద కేసు పెడతాను. నిన్ను బ్లాక్‌లిస్ట్ చేయిస్తాను. నువ్వు కాకాలు పట్టిన సూపర్‌వైజర్లందర్నీ సస్పెండ్ చేయిస్తాను. మీరు చేసిన అన్యాయమంతా కోర్టు కెక్కిస్తాను. తెలిసిందా?" అంటూ గర్జించాడు.

కుప్పలా కూలిపోయిన కుటుంబయ్యని యింటికి చేర్చారు ఆప్తులు. తెలివి వచ్చాక లబోలబో మని నెత్తి నోరూ బాదుకున్నాడు కుటుంబయ్య.

ఇం కేముంది? సర్వనాశనం! సర్వనాశనం!

చేతిలోవున్న యాభై వేలూగాక - మరో యాభై వేలకు పైగా అప్పు చేసి వంతెన కట్టాడు.

ఇప్పుడు రెండులక్షలు పెట్టి మళ్ళా కట్టాలి.

నగానట్రా కొంపా గోడూ తెగనమ్మినా వడ్డీలకు చాలదు. అప్పు పుట్టదు. డబ్బు పోయింది. పరపతి పోయింది.

"ఏందారి? ఏందారి?" అంటూ ఘొల్లుమన్నాడు.

నిద్రా హారాలు మాని ఆలోచించాడు దారికోసం.

* * *

ఆ కటిక చీకట్లో — అర్ధరాత్రివేళ — అంత ఒంటరిగా — దేవుడిఎదట — దుఃఖం ఆపుకోలేకపోయాడు కుటుంబయ్య.

ఇల్లు విడిచిందిమొదలూ ఎక్కడికో ఎందుకో తెలీకుండా తిరుగునే వున్నాడు.

తిండిలేదు. నిద్రలేదు. గుడ్డలు మాసి మసిగుడ్డలయ్యాయి; గడ్డంఒత్తుగాపెరిగింది. ఆఖరికి బికారిలా మిగిలాడు.

వర్షం బాగా తగ్గింది.

దూరంనుంచి లైటుతీసుకుని నడిచి వస్తోన్న వ్యక్తి కన్పించాడు. దగ్గిరికి వచ్చి మండపం ఎక్కాడు — పూజారి.

"ఎవరదీ? అలా పూజగడపకి అంటుకుంటూ పడుకున్నారేమిటీ? లే. లే. దూరంగా కూర్చో! అయినా అలా ఊళ్ళోకి పోరాదూ? ముష్టివాళ్ళు దేవుడిగుళ్ళో పడుకోవటం ఏమిటి? పాపపుణ్యాలు తెలియకపోతేసరి." రుసరుస లాడుతూ — పెద్ద చప్పుడు తో గర్భగుడి తలుపులు తీశాడు.

పూజారి మాటలకు సిగ్గుపడిపోయిన కుటుంబయ్య గడపకు దూరంగా జరిగాడు.

తాత్కాలికంగా మనస్సులో బాధ అణుచుకుని గర్భగుడిలోకి చూస్తూకూర్చున్నాడు.

అగరు సువాసనలు గాలిలోకి చొచ్చుకు వచ్చాయి. గుడిలో — వెచ్చగా జ్యోతి వెలుగుతోంది. శివపార్వతుల విగ్రహాలకు పట్టువస్త్రాలు — కట్టబెట్టిఉన్నాయి. గంధం పూతలు పూసి వున్నాయి. బంగారపు ఆభరణాలేవో అలంకరించి వున్నాయి. చిత్రమైన సింగారాలతో ఎత్తయిన గద్దెమీద అమర్చబడివున్నాయి.

పూజారి గొణుక్కుంటోన్నట్టు మంత్రాలు చదవటం ప్రారంభించాడు. విస్తరాకులతో తెచ్చిన ప్రసాదం విగ్రహాలముందు పెట్టాడు. నైవేద్యం సమర్పించాడు. భళ్ళుమంటూ కొబ్బరికాయ కొట్టాడు. గణగణా గంట వాయించి హెచ్చరిక చేశాడు.

హారతి కర్పూరం వెలిగించి హారతులిచ్చాడు. తతంగం ముగించి గబగబా బయటికి వచ్చాడు. గర్భగుడి తలుపులుమూసి తాళం వేశాడు.

చేతిలో కొబ్బరిచిప్ప ద్వారబంధానికేసి కొట్టి పన్నంతముక్క కుటుంబయ్య మీదికి విసిరాడు — "చాలుగానీ వెళ్ళు. వెళ్ళు. అలా వూళ్ళోకి పో!" అని మరోసారి కసిరి బరువుబొజ్జతో బురదలో తపతప అడుగులు వేసుకొంటూ లాంతరు వూగించుకొంటూ వెళ్ళిపోయాడు.

గడచిన వలభై నాలుగేళ్ళ జీవితంలోనూ. ఎన్నడూ ఎరగనంత దుఃఖం వచ్చింది కుటుంబయ్యకి.

"భగవంతుడా, నువ్వే దిక్కని నమ్మినందుకు యింత చేశావా?" అంటూ బావురుమన్నాడు.

పాపం కుటుంబయ్య భగవంతుడిమీద బాగా నమ్మకం పెట్టుకున్నాడు తన సంతోషం ఎప్పటికప్పుడే భగవంతుడికి పంచిపెట్టాడు. చేసినపని కలిసివచ్చినప్పుడల్లా ఆనందంగా మొక్కుబళ్ళు తీర్చాడు. దేవాలయాలన్నీ తిరిగాడు. పెద్ద పెద్ద మొత్తాలు దిబ్బెంలో వేశాడు. రెండుమూడుసార్లు తలనీలాలిచ్చాడు. భార్యతోసహా లక్ష్మీపూజలు చేయించాడు. భజనలు చేయించాడు. హరికథలు చెప్పించాడు.

కాస్త పెద్దమొత్తంపెట్టి తనపేర ఓ గుడికూడా కట్టించాడు.

కుటుంబయ్యలాంటి భక్తుడు కలికాలంలో లేడన్న కీర్తి పొంది పరవశించిపోయాడు.

భార్య - మంగమ్మకూడా దేవుడి కార్యాలలో ఏం చెప్పినా ఏకీభవించి చేదోడు వాదోడై మసిలేది.

కొడుకు – రామం మాత్రం – తల్లిదండ్రుల చేష్టల్ని ఆక్షేపించకుండా వుండలేకపోయేవాడు.

"నాన్నా! నీ దానాలూ ధర్మాలూ ఏ దేవుడికీ అందవు. నీలాంటి చాదస్తులు దేవుడి ఖజానాలు పెంచుతోంటే వాటిని కొల్లగొట్టి భద్రపర్చుకునేవాళ్ళు వేరే వున్నారు. వాళ్ళని దేవుడేమీ అడ్డుపెట్టటంలేదు. అది తెలిసికూడా మనం దేవుడి పేరుతో ఇలా చెయ్యటం వివేకంకాదు."

"అదేమిట్రా బాబూ? గుండెలు తీసినట్టు మాట్లాడతావ్! దేవుడిసొత్తు ఎవరు తీస్తే వాళ్ళదే పాపం. అందుకని మనం పూజా పునస్కారాలూ మానేసుకుంటామా? భక్తి శ్రద్ధలతో భగవంతుణ్ణి కొలిస్తే మన పుణ్యం మనకి వుంటుంది కదా! భగవంతుడు మెచ్చుతాడు కదా?"

"భగవంతుడు మెచ్చేది నీ మంచి ప్రవర్తన చూసికానీ – తనకి నువ్వు జరిపించే ఆర్భాటాలు చూసికాదు నాన్నా! జీవితంలో ఒక్కసారికూడా భగవంతుడి పేరు ఎత్తకపోయినా – నువ్వు నీతి నిజాయితీలతో జీవిస్తే భగవంతుడు నిన్ను తప్పకుండా మెచ్చుకుంటాడు."

"అయితే ఈ ప్రజలంతా బుర్రలేనివాళ్ళే నంటావా? ఏ గుడికి వెళ్ళి చూస్తావో చూడు: భద్రాచలం – తిరుపతికొండ – సిహాచలం – అన్నవరం – ఒక్కటేమిటి? – ఎక్కడ చూసినా వేలకొద్దీ భక్తులు కన్పిస్తారు. భగవంతుణ్ణి దర్శించుకోవాలని తహతహలాడుతూంటారు. పూజలు చేస్తారు, వ్రతాలు చేస్తారు, మొక్కులు మొక్కుతారు, కోరికలు కోరుకుంటారు. వాళ్ళంతా పిచ్చివాళ్ళా?"

"పిచ్చివాళ్ళో వెర్రివాళ్ళో నాకు తెలీదు, నా బుర్రతో ఆలోచిస్తే నాకు తోచింది

మాత్రం నేను చెప్తున్నాను. బలహీనతలు వదిలించుకుని ఆలోచిస్తే ఎవరికైనా యిదే తోస్తుందని నే ననుకుంటున్నాను. దేవుడి పేరుతో నువ్వు డబ్బు పాడుచేస్తుంటే నాకు ఎంతో బాధగావుంది.

ఈ దేవాలయా లన్నిటిమీదా లక్షలకొద్దీ రాబడి వస్తోంది, అవునా ? అదంతా ఏమౌతోంది ? ఎవరు తింటున్నారు ? ఎలా వినియోగపడుతోంది ? ఏ సంస్థలు నడుస్తున్నాయి ? ఏ పరిశ్రమలు సాగుతున్నాయి ? ఎవరు దీన్ని గురించి పట్టించుకుంటున్నారు ?

తెలిసి తెలిసి ఎందుకు నువ్వు వెయ్యి రూపాయలు డిబ్బెంలో వెయ్యాలి ? ఎందుకు దేవుడికి బహూమతు లివ్వాలి ?

ఒక వంక దేశంలో నిరుద్యోగం – ఆకలిబాధా – అవసరాలూ పెచ్చు పెరుగుతోంటే మన కర్తవ్యం ఏమిటి ? దేవుడి పేర డబ్బునీ బంగారాన్నీ – వృధా చెయ్యటమా ? దేవుడి గుళ్ళల్లో మగ్గబెట్టటమా ? దేవుడు ఈ రాక్షసత్వాన్ని మెచ్చుకుంటాడా ? పూజలు చేసినంతమాత్రాన పుణ్యం ఇస్తాడా ?

నువ్వు పాపం చెయ్యకుండా వుండాలని ఎందుకు ప్రయత్నించవు ? నువ్వు దేవుడికిచ్చే మొక్కులన్నీ పెట్టుబడిగా పెట్టి చిన్నపరిశ్రమ ఏదో ప్రారంభించు; పదిమంది బీదవాళ్ళకి పని కల్పించు; దేశంలో కొంత దారిద్ర్యాన్ని వదలించు. అప్పుడు నీకు కలిగే ఆనందం – సంతృప్తీ ఏ పూజ యిస్తుందో – ఏ వ్రతం యిస్తుందో – ఆలోచించు."

అలా గంటలకొద్దీ మాట్లాడే కొడుకు మాటలు వింటూ కంగారు పడిపోయేవాడు కుటుంబయ్య – "ఒరే ! ఒరే ! దేవుణ్ణి గురించి అలా మాట్లాట్టానికి నీకు భయం వెయ్యటంలేదూ ?"

"ఎందుకూ ? నే నేం చేశాననీ ?"

టప్పుటప్పుమని లెంపలు వాయించుకునేవాడు కుటుంబయ్య – "పసివెధవ ! అభమూ శుభమూ తెలియనివాడు. మన్నించుదేవుడా !" అంటూ బితుకూ బితుకూ మంటోన్నగుండెలతో ప్రార్థించేవాడు. ఈ క్షణం అదంతా ఆలోచిస్తోంటే – కుటుంబయ్యలో అంతకాలమూ మినుకూమినుకూమంటూ వెలిగే అంతరాత్మ ఒక్కసారి ప్రకాశవంతమైంది. తన దైవభక్తి వ్యర్థమై దోషిగా ఎందుకు నిలబడ్డాడు.

నిజానికి తను దేవుణ్ణి పవిత్రమైన హృదయంతో–మనస్ఫూర్తిగాఆరాధించాడా?

దేవుడి మొక్కులు ఎందుకు మొక్కాడు?

దేవుడి ప్రార్ధనలు ఎందుకు చేశాడు ?

"నే నెందుకు భయపడతాను ? పాపం చేసేవాళ్ళే భయపడతారు దేవుడికి." అంటాడు రామం.

నిజమేనా ? తను పాపం చేయబట్టే దేవుడికి భయపడ్డాడా ? పాపం చేసినన్నాళ్లూ భయపడుతూనే వున్నాడా ?

——సుదీర్ఘంగానిట్టూర్చాడు కుటుంబయ్య.

తన పాపభీతికి దైవభక్తిని అడ్డంగా పెట్టుకున్నాడు. తను అన్యాయంగా గడించిన సొమ్ములో వాటాపెడితే దేవుడు సంతోషిస్తాడనుకున్నాడు. తనపూజలకీ–మొక్కులకీ మెచ్చిన దేవుడు తన పాపాలను కడిగివేస్తాడని నమ్మాడు.

తన శీలాన్నీ – ప్రవర్తననీ ఎంచి చూడకుండా దేవుడుకూడా తనతో లాలోచీ ఔతాడనుకున్నాడు.

తన పాపాలు గంగాస్నానాల్లో కడిగేసుకోవాలనుకున్నాడు. తన తప్పిదాలు దేవుడి మొక్కులతో వదిలించేసుకోవా లనుకున్నాడు. తను పాపభీతికి వెరిచి నీతి నిజాయితీలతో ప్రవర్తించివుంటే ఈ నాడీ దీనత్వం – కష్టత్వం – సంభవించేవి కావు.

సంభవించేవి కావు.

కుటుంబయ్య కుళ్ళి కుళ్ళి ఏడ్చాడు.

భరించలేని ఆకలితో కడుపు భగభగా మండుతోంది.

అలిసిన శరీరం దారుణమైన చలితో కుంచించుకుపోతోంది.

కళ్ళ ఎదుటి గాఢాంధకారం మృత్యుభీతి కల్గిస్తోంది. గర్భగుడి రాతి విగ్రహాల ముందు ఆకులనిండా అన్నం వుంది.

సజీవమైన మానవమాత్రుడికి ఆకలి తీర్చగలిగే అన్నం వుంది. జడివానలో – చలిగాలిలో – దయనీయమైన దుస్థితిలో – అనుభూతులకు లోనై తపించే ప్రాణికి– సేదదీర్చగలిగే వాతావరణం వుంది. వెచ్చదనం వుంది. అగరు ధూపం వుంది. జ్యోతి కాంతి వుంది.

దేవుడికి పంచభక్ష్య పరమాన్నాలతో విందులుచేసిన కుటుంబయ్య – దేవుడికి గుడి కట్టించి ఆశ్రయం ఏర్పర్చిన కుటుంబయ్య – దేవుడికి మహోత్సవాలు చేసి మురిసిపోయిన కుటుంబయ్య –

ఎందుకంత దీనాతి దీనమైన స్థితిలో వున్నాడు ?

"ఎందుకు?"అనుకున్నాడుకుటుంబయ్య.

దేవుడికి చేసే విందులూ నైవేద్యాలూ వ్యర్థం !

దేవుడికి చేసే మహోత్సవాలన్నీ నిష్ప్రయోజనం !

దేవుడికి చెల్లించే మొక్కులు స్వార్థపరులకు స్వాహా !

ఏదీ దేవుడికి అంటదు — దేనినీ దేవుడు మెచ్చడు.

"మనిషికి యిచ్చే లంచం దేవుడికికూడా యివ్వగలవా నాన్నా?" అన్నాడు రామం చాలాసార్లు.

ప్రతిఫలాపేక్ష లేని హృదయారాధన తప్ప –

దేవుడికి ఏం చేసినా — ఏం యిచ్చినా లంచమే అవుతుంది.

దేవుడు లంచం తీసుకోడు. అవును. తీసుకోడు.

అపరాధిని శిక్షిస్తాడు. శిక్షించి తీరుతాడు.

"భగవంతుడా ! నేను మూర్ఖుడినై నిన్ను స్వార్థదృష్టితో ప్రార్థించాను. తప్పుడు విలువలతో నీ పవిత్రతని శంకించాను. నన్ను మన్నించు ప్రభో ! మన్నించు."– కుటుంబయ్యకు సర్వసంపదలూ • పొందినంత ఆనందం కల్గింది.

ఏంచేస్తే దేవుడు సంతోషిస్తాడు ?

ఏంచేస్తే దైవారాధన అవుతుంది ?– కుటుంబయ్యకి తెలిసింది.

గాలికి గంటస్తంభం గంటలు గణగణ మోగాయి.